

1 Тежест на доказване

1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?

За да бъде признато от съда твърдяното от страната в процеса право, то трябва да бъде доказано от лицето, което се позовава на него с помощта на всички доказателствени средства, допустими и предвидени в закона. Това води до съществуването на една съвкупност от процесуални действия от различен вид, обособени в зависимост от съответната фаза на съдебния процес.

Чл. 153 ГПК постановява, че на доказване подлежат спорните факти от значение за решаване на делото и връзките между тях, като, според чл. 154, ал. I ГПК, всяка страна е длъжна да установи фактите, на които основава своите искания или възражения.

1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?

Според действащото законодателство не е необходимо да се доказват фактите, за които съществува установено от закона предположение. Оборване на такива предположения се допуска във всички случаи, освен когато закон забранява това /чл. 154, ал. II ГПК/.

Отделно от това не подлежат на доказване и общоизвестните и служебноизвестните на съда факти, за които съдът е длъжен да съобщи на страните /чл. 155 ГПК/.

В тази връзка съдът, в началото на съдебния процес следва да изготви доклад, в който следва да посочи кои обстоятелства се нуждаят от доказване, кои не се нуждаят от доказване, как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти, както и да се произнесе с определение по доказателствените искания на страните и да допусне тези доказателства, които са относими, допустими и необходими /чл. 146 ГПК/.

1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?

Фактите, на които страните се позовават в подкрепа на твърденията си, следва да бъдат доказани със съответните доказателствени средства, предвидени в закона, като при преценка на всяко доказателство съдът трябва да обсъди неговата конкретна тежест /например разликата между официален и частен документ/.

2 Събиране на доказателства

2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?

Обикновено събирането на доказателства в процеса става на базата на подадена от съответната страна писмена молба или искане, изразено устно в съдебно заседание, съобразно правилата на диспозитивното начало.

Отделно от това, обаче, съдът може по свой почин да разпорежи събиране на някое доказателство, което е от съществено значение за спора.

В доказателственото си искане страната посочва фактите и средствата, чрез които те ще бъдат доказани.

В искането за допускане разпит на свидетел страната посочва за кои факти ще бъде разпитван, трите му имена и адреса, когато иска призоваването му.

В искането за допускане на обяснения на другата страна се формулират въпросите, на които тя да отговори.

В искането за допускане на експертиза се посочва в коя област са необходими специални знания, какъв е предметът и задачата на експертизата.

2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?

Когато съдът уважи съответното доказателствено искане, следва да постанови определение, като едновременно определя и срок за събиране на доказателството. Срокът започва да тече от съдебното заседание, в което той е определен, включително и за страната, която не се е явила /разбира се, трябва да бъде редовно призована/.

Чл. 131, ал. III ГПК и чл. 127, ал. II ГПК предвиждат, че още с подаване на исковата молба от ищеца и впоследствие с получаване отговора от страна на ответника страните следва да посочат доказателствата и конкретните обстоятелства, които ще доказват с тях и да представят всички писмени доказателства.

Според чл. 158 ГПК ако събирането на някое доказателство е съмнително или представлява особена трудност, съдът може да определи съответен срок за събирането му, след изтичането на който делото се гледа без него. При по-нататъшното разглеждане на делото доказателството може да бъде събрано, ако това не забавя производството.

2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?

Исканията на страните за допускане на доказателства за факти, които нямат значение за делото, както и несвоевременните искания за допускане на доказателства, се отхвърлят от съда с определение. Когато за установяване на един факт страната сочи повече свидетели, съдът може да допусне само някои от тях. Останалите свидетели се допускат, ако призованите не установят спорния факт /чл. 159 ГПК/.

2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?

Доказателствените средства, предвидени в ГПК, са:

свидетелски показания; уредени са в нормите на чл. 163 ГПК - чл. 174 ГПК,
обяснения на страните:

признаване на някой конкретен факт,

обяснения на конкретни въпроси

Уредени са в чл. 175 ГПК - чл. 177 ГПК,

писмени доказателства: уредени са съобразно разпоредбите на чл. 178 ГПК - чл. 194 ГПК:

официални документи,

частни документи.

Писмените документи могат да се представят от двете страни или да се изискват от съда. Могат да бъдат представени на хартиен носител, а при поискване на съда електронен документ освен като разпечатка, може да бъде представен и в електронен вид. При поискване от съда страната, приложила документа, следва да представи неговия оригинал - чл. 183 ГПК.

Обикновено документите се представят на български език, а в случай че се представят на чужд език, към тях следва да се приложи точен превод на български език, заверен от страната.

Според чл. 187 ГПК печатни материали се представят от страните, но когато съдът сам може да си ги достави без особена трудност, достатъчно е страната да посочи къде те са публикувани.

Съдът може да задължи страните или трети, неучастващи в делото лица да представят определени писмени доказателства. Според чл.чл. 190 и 192 ГПК всяка страна може да изисква това от съда и съдът преценява дали да допусне искането, с оглед всички доказателства по делото. За да бъде поискано писмено доказателство от трето, неучастващо в делото лице, това трябва да стане с писмена молба, препис от която се връчва на третото лице.

Въпреки че е задължена да представи доказателства, страната може да откаже да стори това, в случай че съдържанието на документа се отнася до личния или семейния ѝ живот или това би довело до опозоряване или до наказателно преследване. В този случай, при определени хипотези тя може да бъде задължена да представи части от документа.

Законът предвижда също така и възможността страната да оспори писмен документ, представен от противната страна и това следва да стане най-късно с отговора на съответното действие, а ако документът е представен в съдебно заседание, оспорването следва да бъде направено най-късно до края на заседанието. В случай че другата страна заяви, че желае да се ползва от оспорения документ, съдът постановява да се извърши проверка на истинността му. Тежестта на доказване неистинността на документа пада върху страната, която го оспорва. Когато се оспорва истинността на частен документ, който не носи подписа на страната, която го оспорва, тежестта за доказване истинността му пада върху страната, която го е представила. След извършване на проверката съдът се произнася с определение дали оспорването е доказано и дали документът е истински или неистински. Това той може да стори и със самото решение /чл. 193 ГПК - чл. 194 ГПК/.

вещи лица: материята е уредена в чл. 195 ГПК - чл. 203 ГПК:

Вещите лица се назначават от съда по искане на страните или служебно. Срокът за предоставяне на изготвената от тях експертиза е една седмица преди датата на съдебното заседание, на което тя трябва да бъде приета.

При оспорване на заключението на съответното вещо лице съдът може да назначи друго или повече вещи лица. Предвидена е също и възможността за допълнително и повторно заключение.

оглед и освидетелстване: чл. 204 ГПК - чл. 206 ГПК.

По молба на страните или по своя преценка съдът може да назначи оглед на движими или недвижими вещи или освидетелстване на лица с участие или без участие на свидетели и вещи лица.

Огледът и освидетелстването са способи за събиране и проверка на доказателства. Те се извършват от целия състав на съда, от делегиран член на съда или от друг делегиран съд.

Съдът уведомява страните за мястото и времето на огледа. За извършения оглед се съставя протокол, в който се отразяват констатациите при огледа, обясненията на вещите лица и показанията на свидетелите, които са разпитани на мястото на огледа

2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?

Свидетелските показания се събират чрез разпит на свидетелите, като е недопустимо същите да бъдат представени в писмен вид. Заключенията на вещите лица се представят в писмен вид една седмица преди датата на съдебното заседание, след което се изслушват и приемат в открито съдебно заседание, при което на вещите лица могат да бъдат поставяни въпроси от съда и страните.

2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?

Няма разпоредба в процесуалния закон на Република България, която да постановява, че някои доказателства имат по-голяма доказателствена сила от други. Доказателствата се преценяват от съдията поотделно и в тяхната съвкупност към момента на преценка на доказаните факти по делото, които определят правното основание на претенциите.

2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?

В изчерпателно предвидените в закона случаи са допустими само писмени доказателства, например за установяване на правни сделки, за действителността на които законът изисква писмен акт. Свидетелски показания са недопустими в следните хипотези: опровергаване съдържанието на официален документ; установяване на обстоятелства, за доказването на които закон изисква писмен акт; установяване на договори на стойност по-голяма от 5 000 лв., освен ако са сключени между съпрузи или роднини по права линия, по сребрена линия до четвърта степен и по сватовство до втора степен включително; погасяване на установени с писмен акт парични задължения; установяване на писмени съглашения, в които страната, която иска свидетелите, е участвала, както и за тяхното изменение или отмяна; опровергаване съдържанието на изходящ от страната частен документ.

2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?

Никой няма право да се отказва от свидетелстване, с изключение на лицата, за които изрично е предвидена тази възможност.

2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?

Освен пълномощниците на страните или медиаторите по спора, могат да откажат да свидетелстват роднините на страните по права линия, братя и сестри, по сватовство от първа степен, съпругът и бившият съпруг, както и лицето, с което страната е във фактическо съжителство /чл. 166 от ГПК/. Показанията на заинтересованите лица се преценяват от съда с оглед всички други данни по делото, като се има пред вид и тяхната заинтересованост от спора.

2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?

Според чл. 163 ГПК свидетелят е длъжен да се яви пред съда за да даде показания, като свидетел, който отказва да даде показания или да отговори на отделни въпроси, е длъжен да посочи причините за това писмено и да ги удостовери преди заседанието, на което ще бъде разпитан от съда. /чл. 167 ГПК/ В противен случай следва имуществена санкция, като съдът може и да постанови принудителното довеждане на свидетеля от органите на съдебна полиция.

2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?

Всички лица, освен изброените в т.6 Б/, могат да бъдат свидетели, дори да се недееспособни или заинтересувани от изхода на спора. Недееспособността или заинтересоваността на свидетеля се вземат предвид от съда при преценката на свидетелските показания.

2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?

Свидетелите се допускат по искане на страните или служебно от съда. Свидетелят се призовава на адреса, посочен от страната, а ако това не може да стане, съдът определя срок за посочване на друг адрес.

След като са редовно призовани и се явят в съдебно заседание, всеки от тях се разпитва поотделно в присъствието на страните. Може да бъде извършен и преразпит на същия свидетел. Съдът преценява неговите показания заедно с всички други събрани по делото доказателства, като, според чл. 170 ГПК, преди разпита свидетелите следва да бъдат предупредени за отговорността им пред закона в случай на лъжесвидетелстване и следва да бъдат снети личните им данни. При наличие на важна причина разпитът на свидетеля може да се проведе и преди определения за заседанието ден, както и извън помещението на съда. За този разпит се призовават страните. В ГПК не е регламентиран разпит на свидетели чрез видеоконферентна връзка или с друго техническо средство. Единствено когато се налага събиране на доказателства вън от района на съда, той може да делегира събирането им на местния районен съд /чл. 25 ГПК/.

3 Преценка на доказателствата

3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?

Когато някое доказателство не е събрано по допустимия от закона начин или по реда на оспорване на писмени доказателства определен документ е признат за неистински, съдът не обсъжда това доказателство при постановяване на съдебния акт. То може да се изключи от доказателствата по делото. По същия начин се постъпва, когато се установи, че някое представено доказателство е неотнормимо към предмета на спора.

3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

Изявлението на страната може да бъде прието като доказателство, само ако е дадено по реда на чл. 176 ГПК - когато съдът е разпоредил страната да се яви лично, за да даде обяснения за обстоятелствата по делото.

Последна актуализация: 11/02/2020

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.